

Őrizzük a méltóságot és a szolidaritást

1997.04.03

„...még mindig volna esély arra, hogy az irodalmi élet új szerveződési formáinak kialakulása okosan és nyugodtan menjen végbe, ha már végbe kell mennie. Meg lehetne őrizni a méltóságot, az írói szolidaritást, akár az együttműködést és a közös érdekvédelmet is. Ehhez szeretnék partnereket találni – egyébként mindkét oldalon.”

Naponta kapom a híreket arról, hogy, úgymond, új írószövetség van alakulóban, és a régi: a mostani szétesik. Az, hogy két tucat író összegyűlik egy alkalmas helyen, és felvetik egy új irodalmi társulás gondolatát, csak rokonszenves lehet: emberi közösségek születnek így, és a (1989 előtt, 1990 után, 1994 után) mindig szétvert magyar társadalomnak, magyar értelmiségnek igenis szüksége van arra, hogy a közös ízlés és gondolkodás vagy csupán a barátság egybeterelje az embereket. Ezért nem látok semmiféle drámát abban, hogy új íróegyesület alakul. Ma Magyarországon nyolc irodalmi társulás működik (Magyar Írószövetség, PEN Klub, József Attila Kör, Írószakszervezet, Magyar Írók Egyesülete, Független Magyar Írók Szövetsége, Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia, Magyar Művészeti Akadémia), nos, lesz egy kilencedik. Ettől még lehetünk egymással békében és barátságban, össze is foghatunk abban, hogy közösen védjük meg a magyar irodalom és írotársadalom érdekeit. Valamikor az ősszel javaslatot tettem Konrád Györgynek arra, hogy az írószövetségen belül: ennek székházában, ennek „infrastruktúráját” felhasználva jöjjön létre azoknak az „urbánus”, „liberális” íróknak (most, mint hallom, „posztnyugatosoknak” nevezik magukat) a társulása, akik úgy érzik, hogy kisebbségi helyzetbe kerültek a szövetség választmányán belül, és a „népi” többség nem mindig gyakorol irányukban maradéktalan toleranciát. Nevezzük ezt az egyesületet Babits Társaságnak, mondtam, magam is szívesen belépek, hiszen Babits lobogóját választani számomra is megtiszteltetés, örömmel teszem. Az írószövetségben amúgy is működik már egy Móricz Zsigmond Kör: ez a „népi” indíttatású, hagyományosabb irányzatok mellett felsorakozó írókat gyűjti össze, és működik egy Nagy Lajos Társaság, ebben a baloldali írók találták meg közösségüket. Különböző is azt szeretném, fejtegettem, hogy az írószövetség egymástól különböző, a magyar írotársadalom egészével mégis szolidáris írói közösségekből, társulásokból épüljön fel, és maga a szövetség ezeknek a társulásoknak az átfogó kerete: az egyetemes írói érdekek védelmének a szervezete legyen. Azt terveztem, hogy a soron következő közgyűlésen (1998-ban) ezt az alapszabály-módosítással is együttjáró szervezeti rendet fogom javasolni. Mindennek természetesen következményei lehetnek a szövetségi választmány felépítésében is, és ezáltal mindenfajta vélemény és érdek jobban kifejezhető, artikulálható és a „többség” nem hozhatja hátrányos helyzetbe a „kisebbséget”. Ez különben minden demokrácia egyik sarkalatos kérdése, amelyet az írószövetség működése során is meg kell oldani. A tervből mégsem lett semmi, és ezt most sajnálom igazán. Szemrehányást teszek önmagamnak is, erőteljesebben és gyakorlatiasabban kellett volna képviselnem elképzelésemet. Sajnos, mindig magukkal sodortak a szövetség napi eseményei és feladatai: a székházügy, a villanyszámla rendezése, az éppen befutó külföldi íróvendég, az esti könyvbemutató. Persze valószínűleg akkor is sor került volna az írotársadalom szervezeti megosztására, ha én anyagi türelemmel és mozgalmári ügyességgel kezdem szervezni a Babits Társaságot – az írószövetségen belül. Az irodalmi életnek van egy önálló mozgása, amelyet természetesen hiábavaló volna akadályozni: nem is lehet. A fellépő nemzedékek, a szerveződő irányzatok, csoportosulások előbb-utóbb létrehozzák a maguk új szervezeti kereteit. Talán jó lett volna, ha mindez már az 1989-es vagy az 1992-es közgyűlésen nagyobb támogatást kap és sikerrel jár. Egy átalakuló, szervezeti rendjében is változó-megújuló írószövetségen belül kialakulhattak volna az egymás mellé rendelt társulási formák, egyszersmind fennmaradhatott volna valamilyen írói, szakmai szolidaritás. Az új szerveződés viszont most azzal a veszéllyel jár együtt, hogy ez a szolidaritás, amely a

szellemi élet mélyebb szerkezetében már jóval korábban megrendült, most láthatóan és hamarosan is megtörik. Az irodalom élete még inkább ki lesz szolgáltatva a pártpolitikának, és még inkább a politikai pártok alárendeltségébe kerül. Már ma érezhető, hogy ezek a pártok igyekeznek növelni befolyásukat a kulturális életben, az alkotó értelmiség csoportjaiban, és a közeledő 1998-as választások, amelyek az adópolitikától a mezőgazdasági termelésig és a templomtól a költészetig vélhetően mindent alá fognak rendelni a választási küzdelem érdekeinek, nos, ez a választási harc az amúgy is tapasztalható politikai törekvéseket, az irodalmi élet átpolitizálását csak fel fogja erősíteni. Nem az új írói egyesület megalakításának szándékára, hanem a szándékot kísérő retorikára gondolok. Valójában kiábrándító, igaz, megszokott, hogy egy önmagában érthető és méltányolható irodalmi kezdeményezést igen agresszív kijelentések kívánnak megalapozni, és a fellépő szervezők elsősorban nem arra törekednek, hogy a létrehozni kívánt egyesületnek értelmes feladatokat adjanak, és erkölcsileg kifogástalan fundamentumot építsenek, hanem arra, hogy besározzák, és a talajba döngöljék a riválisnak és ezért lerombolandónak tekintett meglévő szervezetet. Ennek jegyében hangoznak el megalapozatlan vádak az írószövetséggel szemben. Mert azt például bizonyítani tudom, hogy az irodalmi díjakra tett javaslatomban nem kerültek hátrányos helyzetbe a most szerveződő írók, noha a díjak adományozása körül kétségtelenül sok méltánytalanság történt – többnyire nem az írószövetség hibájából. A Merlin Színházban összehívott tanácskozás bejelentését militáns és támadó nyilatkozatok kísérték, és ezek a Magyar Írószövetséget egy bizonyos retorikai hagyomány szelleme szerint szervezeti „monopóliummal”, a politikai hatalom elvtelen kiszolgáltatásával, sőt szélsőjobboldali populizmussal vádolták meg. Elsősorban **Eörsi Istvánnak** a Népszava március 27-ei számában megjelent írására gondolok. Nincs kedvem ezt az írást sem kommentálni, sem cáfolni, artikulálatlan indulatkitöréseket és dühöngő mozdulatokat érvekkel megcáfolni amúgy sem lehet: ez egy másik dimenzió és megítélése nem az irodalmi életre, még csak nem is az eszmék és elvek között zajló küzdelemre tartozik. Azt azonban kellő szeretettel megjegyzem, hogy **Eörsi** (szándékosan) téved abban, amit Csúccsal és Nahlikkal kapcsolatban állít, vagyis hogy az írószövetség „hangadói kedvelték” volna őket. Nos, egyikükkel sem volt kapcsolatom, ez talán eléggé közismert, nem „kedveltem” őket, ellenkezőleg meglehetősen nagy szerepem volt az ellenük: sajtópolitikájuk ellen kibontakozó értelmiségi mozgalomban. Ez is, gondolom, közismert: elő lehet keresni nyilatkozataimat, a tiltakozásokon szereplő aláírásomat. Ha egy írói csoport a maga igazságát kívánja érvényesíteni, ezt nem kötheti össze a nyilvánvaló tények elferdítésével, közönséges és alpári hazugságokkal. Igaz, a történetben nem az én személyem az érdekes, hanem az eddig tapasztalt mozgalmi retorika és ennek következményei. Az új írói társulás bejelentését kísérő kíméletlen és támadó harcmódor ugyanis tovább növelheti az irodalmi életben amúgy is meglévő ellenségeskedést, az egyéni és csoportos indulatokat, tovább rombolhatja az elemi szolidaritás és a magyar irodalom, a magyar írói társadalom iránt mégiscsak kívánatos felelősséget. Tehát nem érdekeket véd, hanem közös érdekeket (és értékeket) rombol. Holott még mindig volna esély arra, hogy az irodalmi élet új szerveződési formáinak kialakulása okosan és nyugodtan menjen végbe, ha már végbe kell mennie. Meg lehetne őrizni a méltóságot, az írói szolidaritást, akár az együttműködést és a közös érdekvédelmet is. Ehhez szeretnék partnereket találni - egyébként mindkét oldalon. Most valószínűleg viták és küzdelmek következnek, de ezek mögött ne álljon személyes számítás és politikai ambíció, ellenkezőleg felelősségtudat és a megegyezésre irányuló szándék. A Babits Mihály Társaság eszméjéről most már bizonyára le kell mondanom, Babits szavának mindazonáltal talán van hitele és értelme ma is. Ne ily halált, ne ily harcot! című versében olvasom: „senkise szálljon hadba,/ ha egy angyal nem ragadja/ saját hittel, saját célért... Nem kívánok örök békét,/ csak a gyáva harcok végét.”

Pomogáts Béla

A szerző a Magyar Írószövetség elnöke